

205235

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBLIOTECA POPORALĂ
A „ASOCIAȚIUNII”

Anul XI.

Nr. 104.

„Păcatele” noastre.

Povestire de pe vremea stăpânirii ungurești

de

Ioan Agârbiceanu.

SEPTEMBRIE — SIBIIU 1921.

Prețul 3 Lei.

„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“.

—≡ Intemeiată la 1861. ≡—

PREȘEDINTE DE ONOARE:

M. Sa Regele FERDINAND I.

Președinte activ:

Andrieu Bârseanu,
senator, membru al
„Academiei Române“.

Vicepreședinte activ:

Dr. Vasile Suciuc,
mitropolit de Alba-
Iulia și Făgăraș.

Comitetul central al «Asociațiunii» numără 30 de fruntași din toate păturile societății românești.

 E de datoria fiecărui bun Român să sprijinească „Asociațiunea“ abonând publicațiile ei și înscriindu-se de membru.

Taxele de membri sunt următoarele:

Membru fondator al Casei Naționale, odată pentru totdeauna	Lei 1000—
Membru fondator al «Asociațiunei», odată pentru totdeauna	„ 400—
Membru pe viață al «Asociațiunei», odată pentru totdeauna	„ 200—
Membru activ al «Asociațiunei», anual	„ 10—
Membru ajut. al «Asociațiunei», anual	„ 2—

BIBLIOTECA POPORALĂ A „ASOCIAȚIUNII“.

←• PUBLICAȚIUNE PERIODICĂ LUNARĂ. •→

Anul XI. — Nr. 104.

Păcatele noastre.

Povestire de pe vremea stăpânirii ungurești

BCU Cluj / Central University Library Cluj
de

Ioan Agârbiceanu.

SEPTEMBRIE — SIBIU.

„EDITURA ASOCIAȚIUNII“

1921.

I.

— Ai venit și tu?

— Ce erà să fac? Nu mai răslesc singur în cancelarie. Am venit să dau un anunț la gazetă. Cui să-i scriu? Nu cunosc pe nime.

— Va fi greu să afli un om care să umplă locul bătrânului.

— Aș! de umplut nici vorbă! Fi'ertat Muntenescu a scris o vieață întreagă la aceeaș masă, în aceeaș slujbă. Cred că nu e notar să cunoască legile cum le cunoștea bătrânul.

Preotul și notarul din Gureni povesteau plimbându-se pe trotuarul pieței din orașul X. Mergeau cu pași înceți și largi, legănându-se. Părintele Vasile erà un om înalt, puternic. Purtà o barbă stufoasă, neagră, care-i umplea fața până aproape de nas. Ochii vioi, negri, priveau c'un fel de încruntare de subt sprâncenele dese. Vocea lui sonoră de bariton se putea desluși la câțiva pași în larma ce se ridică din piață. Venise la oraș bine gătit, în strae curate, cu ghete lustruite, cu pălăria de sărbători. Vorbea mereu aplecându-se uneori asupra notarului, care erà mic de stat și slab. Notarul Marin erà trecut de șasezeci de ani, dar se purtă totuși destul de

sprinten încă. Avea gesturile, mișcările acelea elastice, ciudate pe cari și le însușește ori cine dacă are de-a face în fiecare zi, ani îndelungați, cu deosebiți oameni: să-i lămurească, să-i convingă, să le dea nădejde sau să le-o iee. Cum se plimbau pe trotuar bătrânul de multe ori ridică un deget dela mâna dreaptă și făcea semne în aer.

Lume pestriță furnică în toate părțile. Larma se ridică în valuri deasupra pieței unde se ținea târgul de săptămână. În restimpuri pătrunde prin fierberea aceea un muget de vacă, un nechezat de cal. De aici, de colo se auzia chiunat de pui. Un jidan lung cât o sulită, cu barbă de țap bătrân, era de oparte c'o pasăre tristă, care luă cu pliscul ședule de noroc pentru creștinii cari dădeau cinci bani stăpânului. Lumina soarelui de Maiu umplea văzduhul.

Preotul și notarul dădură de două ori ocol pieței. Se vedeă că-și isprăviseră trebile și nu voiau să plece încă acasă. Se interesară de prețul grâului, al păsărilor, priviră la pasărea jidanului, ciudindu-se de inepuisabila sete ce-o are țăranul de-ași cunoaște ursita.

— Plecăm? zise de-odată părintele Vasile, rupând conversația despre superstiții în care căzuse cu notarul după ce trecură de jidan.

— Ei, aș! Mai stăm, e vreme frumoasă.

— Atunci luăm o bere?

— Mi-ai luat vorba din gură, răspuse notarul. «Cum să nu luăm? Noi bem bere bună numai când venim la oraș».

Își luară drumul spre-o berărie.

— Nu-i poți învinui pe crișmarii noștri, prietene. Berea trebuie să aibă ghiată, să treacă multă, să fie proaspătă, ca să fie bună. La sate asta nu se poate.

— Nu știi câte-s năcazurile dreptilor, zise notarul, atâta știi că bem beuturi mai proaste și mai scumpe acasă decât la oraș.

Intrară amândoi în sala vastă a berăriei și șezură la o masă rotundă. Dela alte mese se înălță țincănit de halbe, discuții, râsete. Oaspeții cei mai mulți erau provinciali. Beau, fumau foarte veseli.

— E curios că la oraș toți avem mai bună dispoziție ca acasă, zise notarul.

— Da, lăsăm pe-o clipă grijile acasă, răspuse părintele Vasile ridicând halba încununată cu spumă albă, groasă.

Aprinzându-și câte-o țigară, priviră la consumatori. Erau aici destule fețe cunoscute, destui prieteni de-ai celor doi. Notarul și preotul închinau din cap, zimbînd celor ce-i salutau, le

aruncau câte-o vorbă, câte-o întrebare prin gălăgia ce se înălță dela toate mesele umplând sala. Fumul deosebitelor feluri de tutun se amestecă, răspândind un miros acriu, pișcător.

— Partea puțin igienică a berăriilor, a cafenelelor dela oraș e fumăria asta enormă. N'aș putea suferi o săptămână aerul acesta, zise notarul începând să hărăiască din gât, ca și când i-s'ar fi oprit acolo o piedecă pe care nu reușia s'o delătura.

— Vezi, vezi, începû popa Vasile, tot mai bine acasă, tot mai curat aerul satelor noastre. Pentruca să poți suportă ori ce fel de vieață, trebuie să te obicinuești, dragă prietene. Noi cu tina, cu drumurile rele, cu vieața tăcută, alții cu trotuare, cu fumul cafenelelor. In urma urmelor cine știe cari suntem mai fericiți? Am dorî să schimbăm unii cu alții de multe ori, și iarăși sunt zile când fie care ne simțim bine unde suntem.

— Totuș pentru comoditatea bătrânețelor eu aflu de mai potrivit orașul. Ai doctor, farmacie la îndemână, ai cale ferată. La bătrânețe omul se simte atras mai mult decât de obicei de nimicurile acestea. Eu de-aici încolo sunt bun pentru doctori și farmacie. Notarul privi cu tristețe prin geamul berăriei.

— Hoho, prietene, exagerezi cumplit. Ai șasezeci de ani, dar nu poți zice că te-ai apropiat de pragul bătrânețelor, zise preotul. Te-ai pus puțin pe gânduri moartea lui Muntenescu. Te-ai văzut de-odată singur în cancelarie. Nici nu-i mirare. Câți ani ați fost laolaltă?

— Treizeci!

— Aproape o vieață. E adevărat că în timpul din urmă, doi trei ani, nu vei fi avut cine știe ce ajutor.

— Ah! te înșeli prietene, drept că Muntean se cam obicinuisse cu suptul. Dar așa cu capul plin îi puteai da să-ți facă ori ce lucru.

— Ei bine, în urmă se poate să afli un om harnic, și îndată te vei simți mai întinerit.

— Ce pot să știu? Publici un anunț, îți poate veni ori ce fel de om. De unde-l cunoști? Și pe urmă, după ce ți-ai scuipat sufletul cu el, îi dai drumul și publici alt anunț! Of, of! gemu bătrânului, mi-se pare că știu eu ce am să fac de-acum?

— Ce?

— O să-mi cer trecerea la pensie și o să mă mut la oraș. Pentru cine mă ostenesc eu, în urma urmelor? Copii n'am, din ce să trăesc mi-a dat Dumnezeu.

— Pentru tine ar fi lucrul cel mai ușor, dar cu atât mai greu pentru noi, pentru sat, zise popa Vasile scârmânându-și barba stufoasă.

Li-se aduse al doilea rând de halbe.

— Pentru tine ar fi ușor, reîncepù bărbosul. Primpretorul, slujbașii superiori ai județului așteaptă: să-ți ceri pensionarea. O să ți-o dee cu mânilor amândouă.

— Pentruce s'ar grăbi așa de mult?

— Ei, nu trebuie să fii așa modest! Pentruca să se scape de tine și pe urmă ca noi să mai vedem notar român în sat, când ne-om vedeà ceafa. Unde a mai reușit notar român la alegerile din urmă?

— Adevărat, răspunse notarul, dar la noi ar puteà fi o excepție.

— Și pentruce chiar la noi?

— Avem oameni mai deștepți, avem alegători mai conștii ca pe alte sate. La celea din urmă alegeri pentru cameră câți dintre sătenii noștri au votat cu candidatul străin? Notarul puse întrebarea aceasta cu un zimbet larg pe față.

— Nici unul dragă Marin, asta e adevărat. Asta nu ne vor ierta-o nici odată cei dela administrație. Și chiar de aceea se vor sili să ne pună un străin de lege în sat. Cum vor face? Foarte simplu: pe candidații români nu-i va

pune roșcatul în candidație. Așă a făcut pretutindenea la alegerile din urmă.

Roșcatul pomenit de popa eră primpretorul cercului, un scrintit care se bătea în piept la fiecare ocazie că-i săcuiu și care la cea dintâi adunare a comitetului comunal din sat la care a fost prezent, cercă să documenteze în ungurește, că toți locuitorii acestei țări sunt unguri.

Nici unul dintre cei doi conducători din Gureni nu-l putea suferi pe roșcatul. De vre-o cinci ani de când se află la cârmă le făcuse și preotului și notarului nenumărate mizerii. Dar cei doi, ca în foarte puține sate, mergeau mână în mână și totdeauna au biruit uneltirile străinului. Notarul fusese de nenumărate ori tras în cercetare disciplinară, dar de pedepsit n'a putut fi pedepsit nici odată. Bătrânul îl privea disprețuitor și-i zicea:

— Dumneata nu ești șef. Ți stă în voie să urmezi cum îți place. Dar am să mă apăr.

De câteva ori roșcatul a cercat să-i aplice pedepse în bani, pentru că notarul în cancelarie vorbea românește cu scriitorul, cu bătrânul Muntelescu.

— Dacă nu știe limba statului ai să-l dai afară și să aduci altul.

— Până va trăi bătrânul nu-l mișc din locul ce l-a umplut cu atâta folos de ani îndelungați, îi răspunde notarul.

Cei doi prieteni începură să-l scarmene pe primpretorul cum știau mai bine.

— Totuși noi suntem cei ticăloși, spuse de încheiere părintele. Ar trebui să-i facem imposibilă viața unui astfel de om în cercul nostru. Dacă umblă după cai verzi pe păreți, să poftască acolo unde-i poate afla, nu între noi.

Ei începură să vorbească despre nouele primejdii pe cari legislația acestei țeri avea să le ducă plocon Românilor cât de curând. Mai ales se opri ră asupra noului proiect pentru școlile populare, care tocmai se desbătea la cameră.

Erau la al cincilea pahar de bere. Larma crește tot mai mare în jurul lor, așa că trebuiau să vorbească tare, ca să se înțeleagă. Sgomotul de pahare deșertate, altele pline se auzeau și de aici și de colo.

— Am citit în gazete că se va porni o mișcare de rezistență împotriva noului proiect, zise părintele. Se va aranja o serie de adunări populare.

— Tocmai! făcù notarul ducându-și un deget la frunte. «Chiar eră să-mi uit. M'am întâlnit azi cu avocatul Milea și mi-a spus că

dacă mai întâziem azi puțin prin oraș, o să ne poată comunica terminul când se va ține adunarea poporală aici în oraș.

— Ar fi bine să fim avizați din bună vreme.

— De aceea eu propun să luăm prânzul aici și să mai așteptăm.

— Foarte bine, zise vesel părintele. O să așteptăm. Chelner! strigă el, o listă de bucatel

— Numai decât domnule, numai decât. Dar pentru prânz să poftească domnii în pavilionul din curte.

Însă când cei doi voră să se ridice, ni meri la masa lor avocatul Milea.

— Ați făcut foarte bine că nu v'ați dus, începù el șezând la masă și poruncind o halbă. Pot să vă comunic terminul statorit pentru adunare. Azi e Joi; de Duminecă într'o săptămână să veniți cu mic cu mare.

— O să vină și deputatul? întrebă notarul.

— Cu siguranță. Și, pe lângă el, alți frunțași. Sorbi din bere, își aprinse o țigară.

— Ne mai trebuiesc oratori, zise el apoi.

— Aici e părintele Vasile, zimbì notarul.

— Eu am vorbit la toate ocaziile, începù popa. Ar fi bine să mai vorbească și altul.

— Aha! de-un an numai te înfruptezi de congruă și de-acum bați în retragere, râse notarul.

— Nu, pentru celea patru sute de coroane, nu se plătește să-ți îngenunchi conștiința.

— Dar să fie patru mii? Întrebă zimbînd avocatul.

— Hei! atunci ar fi altă socoteală! Atunci am sta puțin pe gânduri. Am face și noi popii depozite la bănci, am avea de unde cumpăra acții, am ajunge prin consiliile de administrație ca dumneavoastră avocații.

Ciocniră toți trei și băură. Avocatul îi cunoștea bine pe cei doi. Știa că numai glumi se poate cu părintele Vasile pe socoteala ajutorului de stat.

— Așa dar dumneata vei vorbi cu siguranță.

— Nu zic ba. Numai să nu-mi scoată colegii vorbe rele că tot eu mă îmbulzesc. Eu aș recomandă din parte-mi pe dl notar. E mai în vrâstă și mai cu autoritate. El râse și privi clipind la notarul. Acesta, pe cât eră de om bun și deștept, pe atît eră de slab orator. Nu s'a pomenit să țină un discurs mai lung de cinci minute. Știau și cei din oraș slăbiciunea asta a domnului notar.

— Dacă pot adună un regiment de oratori de felul meu, eu bucuros, zise el.

— Acum chestia asta am știut eu că se aranjează ușor. Cea mai grea acum urmează.

— Ei? făcù părintele gândind că este vr'o piedecă grea de înlăturat.

— Am hotărît să avem în șirul oratorilor și un țăran, și cred că nicăiri nu ne putem adresă cu atâția sorți de izbândă ca tocmai la dumneavoastră. Țăranii din Gureni sunt cunoscuți de oameni deștepți și sunt mulți știutori de carte.

Cei doi fruntași din Gureni tăcură un restimp gândindu-se.

— Poate n'ar fi greu să aflăm unul, zise părintele privind la notarul.

— Așă cred și eu. De pildă Ionu Dinului.

— Ori Petru Muja. Cred că acesta ar fi mai potrivit. Are mai multă prezență de spirit. Numai nu știu cum îl vom înduplecă? E lucru nou acesta.

— Am să-l conving eu, zise notarul. E foarte potrivit.

— Și nu te gândești la șeful? întrebă zimbând avocatul.

— Nu mai e de lipsă să mă gândesc eu la dânsul. Imi poartă el destul sâmbetele. O, o, făcù bătrânușul. Am să-l conving pe Muja cu siguranță, să-l fac pe roșcatul să mă mai ducă odată în cercetare disciplinară. De patru luni am hodină și par'că nu mă simt bine așă.

— Te-ai obicinuit cu binele, răsese popa.

— Nu, să știi că-mi place, zise notarul. Berea începuse să i-se urce în cap. Imi place să-l văd învinețind de ciudă pe roșcatul. E ne mai pomenit ca într'un ținut curat românesc să-și poată cineva permite atâtea glume proaste ca omul acesta! Se crede pe pusta Ungariei, și el e în inima Ardealului.

— De-ar fi toți notarii ca dumneata, ar fi altfel, domnule Marin, zise avocatul. Și-ar cunoaște mai repede lungul nasului slujbașii aceștia, cari pe zi ce merge sunt tot mai obraznici. Dar durere, între ai noștri sunt multe uscături, iar capete plecate aproape toți notarii. De-o pildă chiar mai înainte l-am întâlnit pe cel din Văleni.

— Pe Mitru? întrebă popa.

— Da, pe Mitru. l-am spus de ce e vorba și mi-a răspuns cu «se poate», «vom mai vedea» și repede și-a șters urma. Până ce-a vorbit cu mine privea mereu în laturi. Ah! cu astfel de oameni suntem pierduți!

— Și tot cam de aceștia reușesc acum în slujbe. Român adevărat nici de sămânță, zise părintele. Chiar mai nainte vorbeam cu dl Marin. Zicea că o să treacă la pensie, și eu îi spuneam că poate slujă încă, să mai avem un Român adevărat în slujbă.

— Vorbiam așa ca omul necăjit; am rămas singur în cancelarie, domnule avocat.

— Dar Muntelescu, bătrânul? întrebă avocatul.

Notarul făcù un semn cu mâna că s'a dus.

— A murit?

— De trei săptămâni.

— Bietul bătrân! A fost un om de omenie, zise Milea.

— Și foarte harnic, începù notarul. Chiar pentru asta am venit azi la oraș. Nu cunosc nici un om pe care să-l aduc în loc, și astfel a trebuit să dau un anunț la gazetă.

— Un scriitor vrei d-ta, ori un notar diplomat? întrebă avocatul.

— Un om de muncă îmi trebuie, ori cine ar fi.

— Atunci eu ți-aș putea recomandà unul. Un tânăr foarte distins, care de un an a terminat cursul de notar.

— Cunoști d-ta?

— Da, îl cunosc. Vre-o două luni a lucrat și în cancelaria mea. Dacă-ți trebuie un om de muncă, nu știu altul care să i-se asemene.

— Vezi? zise preotul. Nu trebuie să des-nădăjduști numai decât.

— Și unde e în prezent? întrebă notarul.

— E în jurul Hunedoarei, într'o cancelarie. Dar, dacă vrei, într'o lună e la d-ta. I-a plăcut foarte mult satele și regiunile noastre.

— Nu e din părțile acestea?

— E de pe Murăș. Dacă vrei eu am să-i scriu chiar astăzi.

Fața notarului se luminează de bucurie. Cum a fost treizeci de ani cu acelaș om în cancelarie, nu se pricepea nici să-și aleagă altul, nici nu se simțea bine singur. Ii părea că-i lipsește o mână.

— M'ai îndatoră foarte mult, domnule avocat, zise el.

— O, e foarte puțin ce pot face pentru d-ta, și o fac cu plăcere.

— Ii știți de bună seamă și numele?

— Petru Pârvu, îl chiamă. Trebuie să mai adaug că e un băiat frumos și cântă minunat. Dacă aveți cumva vre-o domnișoară prin sat poate să fie chiar primejdios.

— Auzi părinte? întrebă notarul zimbînd.

— Aud și nu mă supăr de fel, răspunse părintele căzând puțin pe gânduri. El avea o fată mare, terminase școlile de vre-o doi ani. Ii veni în minte fata și o ușoară tristeță i-se lăsă pe suflet. Și se gîndea: n'ar fi rău să aibă și ea o distracție!

Advocatul se ridică, voi să plătească, dar notarul nu-l lăasă.

— O să ne omenești, dacă chiar vrei, dupăce va fi reușit splendid adunarea.

— Cred că o să reușească. In satele unde fruntașii sunt mai greu de pornit, o să mai trimitem tineri de aici pentru agitație. Șase-șapte mii cred să vină. Așadar până la revedere, sfârși el și le întinse mâna.

— La revedere, ziseră cei doi.

Din prag le mai spuse:

— Dar să nu uitați cumva de țăranul Petru Munja, azi încunoștiințăm pe roșcatul și anunțăm și oratorii.

— Vă și puteți grăbi, zise notarul dupăce eși avocatul. Nu s'a pomenit ca roșcatul să dea voie unei întruniri ori petreceri românești, decât în urma recursurilor la cei mai mari. Cred că și pentru concesiunea acestei adunări vor trebui să umble cu recursuri.

— Cu siguranță. Il cunosc și domnii noștri de aici pe roșcatul, de aceea se grăbesc.

Ei se sculară și trecură în pavilon unde prânzeau mulți provinciali, vorbind tare, țincă-nind furculițele, turnând vinul în păhare. Patru lăutari se retraseră într'un colț și începură să cânte arii vesele, romanțe, doine.

— Așa mai înțeleg și eu viața, zise vesel notarul punându-și servetul. Eră bine dispus și din pricina berii și a vestii celei bune că va avea un ajutor așa de lăudat.

— Trebuie să fi întreat pe cunoscuții de-aici întâi, zise el aruncându-și gândurile.

— În ce chestie?

— Ei, cu ajutorul ce-mi trebuie. Nu mai eră lipsă să umblu cu anunț la gazete.

— Nu strică nici el, zise părintele. Se vor anunța mai mulți, vei alege care îți va conveni mai mult.

— Eu n'am ce mai alege. Eu m'am hotărît pentru Petru Pârșul.

— Se vede că nu ești umblat în afacerile acestea. Nu știi zicala: la părul lăudat să mergi cu sacul spart.

— Eu mă încred în avocatul Milea.

— Faci foarte bine. Numai s'ar putea află altul și mai potrivit.

Li-se servise bucatele și ei tot povestind ca doi buni prieteni, rămaseră până târziu la un păhar de vin. E ciudat cum se desleagă limbile intelectualilor de pe sate când merg la oraș. Acasă de multeori doi ori trei în societate, li-se urește, nu mai știu despre ce să vorbească. Când slugile veniră să le spună că

sunt înhămați caii, erau patru ceasuri, și cei doi tot nu-și mai isprăviră poveștile. Poate și băutura să-și fi avut o bună parte în limbușia celor doi.

— Să fi știut că vii azi la oraș, te luam în căruța mea, zise popa Vasile ridicându-se de pe scaun.

— Ceeace nu ne împiedecă mergem într'o căruță până acasă. Intr'alte nu ni se urește până acasă. Să vii cu mine.

Porunciră slugilor să adune toate pachetele ce le aveau în căruța popii Vasile și ei se urcară într'a notarului.

Porniră în trapul cailor, în răcoarea dulce a înserării de Maiu. Caili notarului Marin erau bine hrăniți, alergau ușori, jucându-se par'că, sforăiau în restimpuri pe nări.

— Mi-au dat pe ei o mie de coroane, începù notarul, dar nu-i vând cu atâta.

— Faci rău peste tot că te gândești să-i vinzi. Așa doi cai e o plăcere să-i vezi alergând, să-i știi în grajdul tău.

— Dar grija cea multă! Nu face, te rog să crezi, să ții marfă de asta pe drumurile noastre pline de husdoape și de bolovani. De câteori eși de acasă cu ei, te poți așteptă la vre-o nenorocire.

— Aș! De patru ani de când te plimbă nu li-s'a întâmplat nimic. Trebuie să ai numai un slugă bun, așa-i Nichifore?

— Hm! făcù Nichifor de pe capră.

Din lunci, din pădurile apropiate pătrundeà mirosul de verdeață. Paseri cântărețe fluerau prin desișuri. Undeva departe, într'o husdoapă de pădure, pupăia o pupăză.

— Ar fi bine să vină omul meu în săptămâna viitoare, începù notarul. Trece primăvara și nu mi-am putut luà răgaz să facem cel puțin o frigare. Un miel, un ied, udat c'un strop de vin. Hm? Ce zici?

— Zic și eu să ne grăbim. Altfel dă vara peste noi și ne face de rușine, răspunse preotul, căruia îi veni din nou în minte fata lui de acasă. N'ar fi rău, se gândi el din nou — n'ar fi rău să aibă și ea o distracție. Și ce mai știi?

Acest «ce mai știi» îi aduse repede alte gânduri și astfel rămase multă vreme în tăcere. El se gândeà cât e de greu cu fete la sate, unde nu pot face nici o cunoștință, unde și fetele și părinții sunt siliți să aștepte până când cineva va binevoi a se rătăci în satul lor. La oraș e altceva! Sunt conveniri, petreceri, și fără de asta se învârte lume destulă și dacă e o fată frumoasă, drăguță, deșteaptă cum e Victoria lui,

ușor se poate mărită și fără zestre. Iată, de-o pildă, chiar preoteasa lui! Ce avere i-a dus? Nimica toată! Dar a văzut-o ca cleric, de atâteaori, cum eră orășancă, i-a suris, s'au împrietenit și a luat-o de nevestă.

Adevărat că azi se află tot mai mulți tineri cari se interesează de fetele de pe sate, dar numai de celea foarte avute! Când se abate vre-un candidat de avocat ori chiar avocat cu praxă, pe la sate, poți să știi înainte că-i dator până în grumazi, își zicea părintele, și că vânează o zestre considerabilă. Dovada cea mai puternică o aveă în faptul că fata unui foarte bogat întreprinzător de păduri din satul vecin, s'a măritat chiar zilele acestea după un avocat. Dar ce avocat! Cincisprezece ani a tândălit pe la universitate și până să-și câștige libera practică advocațională. Și în sumedenia aceea de ani de bună seamă nu va fi stat cu mâinile în sân! Popa Vasile eră informat că datoriile lui apropiiau suma de douăzeci de mii de coroane. Decât așa căsătorie, mai bine fată bătrână!

Dar se putea foarte bine ca acest Petru Pârvu să fie așa cum îl lăudase avocatul Milea. Să fie și frumos și bun. Atunci ar fi mare mirare dacă Victoria lui s'ar simți atrasă de străinul acela? Ar fi rău? Pentruce să fie rău? Ba

ar putea să fie foarte bine... Poate că notarul să aibă dreptate! Poate ar fi mai bine pentru el dacă ar trece la pensie. Și atunci? Ei, atunci tot ar mai rămâne o chestie capitală de deslegat: alegerea lui Pârvu de notar. Să-cuiul nu va fi bucuros să-l pună în candidație, asta se înțelege de sine. Dar' poate «am afla noi ceva, am afla noi ceva»! își sfârși preotul gândurile.

Și ca și când și prietenul său, notarul Marin, ar fi avut aceleași meditații cu preotul, zise:

— Dacă ar fi om de înțeles așa putea să-i fac o leafă bunișoară.

— Lui Pârvu? întrebă părintele.

— Lui. Nu stăm chiar așa de rău cum ne plângem uneori.

Mulțumită Domnului satul nostru e încă tot prea departe de advocați. La noi, multe lucruri, cari pe alocuri le fac advocații, vin pe mâna notarului. În cât prețuești tu veniturile mele pe an?

— Acestea nu le spunem bucuroși. Aici ne-am obicinuit să înșelăm și pe prietenii noștri cei mai buni, zise preotul.

— Sunt totuș curios să știu ce crezi tu?

Vr'o patru-cinci mii de coroane.

— Atâta nu! Atâta ar fi prea mult. Dar trei mii cu siguranță.

— Ai putea astfel să-i faci o leafă bună soară lui Pârvu.

— Pot. Și am să-i și fac, numai să-mi placă de el.

Preotul tăcu un restimp, apoi deodată-l întrebă.

— E sistemizat la noi în toată forma postul de vice-notar?

— Sistemizat, dar atârnă dela mine să-l umplu, ori să-mi țin un scriitor. Bucuros n'aș vedea definitivat lângă mine un om cu care nu mă pot înțelege.

— Poate tu vei voi ca celce vine nesmintit să umble pe urmele fie iertatului Muntenescu.

În ce privește munca, nesmintit țin la asta.

— Bine, munca! Ceasurile hotărâte! Dar bătrânul eră cu ziua în cap în cancelarie.

— Asta nu voiu cere-o și dela celce vine, răspuse notarul. Va avea ceasurile lui libere, de plimbare, de petrecere.

— Hm! făcu părintele. «Petreceri nu vom avea atâtea. Ce putem noi face într'un sat?»

Notarul nu răspuse. Priviă un poduleț ce se zăria înainte.

— Oprește Nichifore, îmi pare că-i luată o scândură dela podul acela.

Cei doi prieteni tăcură pânăce durăi căruța peste pod. Apoi, în inserarea ce se coboră

începură să vorbească de cum se pornește anul acesta, de sămănături, de o sală mică ce trebuia adăogată școlii, de pădurarii, cari nu erau mulțumiți cu salarele.

Când ajunseră și părintele se coborî, îi zise notarului.

— Când va veni să mă înștiințezi și pe mine.

— «Aide, aide», zise notarul strângându-i mâna, par'că suntem într'un sat.

II.

Petru Pârvu era angajat în cancelaria unui notar jidan, dar care reprezintă cu o adevărată patimă «ideea de stat maghiar» în comitatul Hunedoarei, între Valahii cu tendințe «centri fugale». Purtă mustață mare, răsucită ungurește, și vărsă din gura lui ascuțită valuri întregi de sudălmii patriotice, pe fiecare clipă. De trei luni era Petru Pârvu lângă acest tipic reprezentant al naționalismului unguresc modern și sufletul lui se umplu de scârbă. Scrisoarea avocatului Milea îl află aici. Cât ce o cetî, bătî în palmi de bucurie, ca un copil, și cu începutul lunii viitoare își dădu dimisia.

— Faci bine că te duci, îi zise jidanul, dumneata nu te-ai putut obicinui niciodată să fii un slujbaș de model.

— Cum înțelegi asta, domnule notar, îl întrebă Pârvu.

— Dumneata umbli prin nori, și nu voești să vezi realitatea, răspuse șeful.

— Care realitate?

— În care trăim cu toții. Legea domniilor voastre spune că nu poți sluji deodată la doi domni.

— Și eu am făcut așa ceva?

— Dumneata, abia de trei luni aici, te-ai amestecat cu țărani. Ai înjghebat cor mixt, umbli după reprezentării teatrale, pe când slujba dumnitale îți permite să sprijinești numai interesele statului. De altfel, voia dumnitale. Nu eu am să trag scurta. Te asigur că te vei cumiți și dumneata.

— Se poate, domnule notar, se poate, zise zimbînd Pârvu. Fiecare neam cu cumințenia lui. Noi Români întârziem totdeauna. Nu înzădar e vorba cu «minteia Românului cea din urmă».

El finu ca încă în ziua aceia să-i mulțumească avocatului Milea pentru bunăvoință și să-i scrie asemenea notarului Marin în ce condiții ar fi aplicat să vină în Gureni. Notarul află de prea modeste pretensiunile lui Pârvu, și tot mirându-se de frumoasa lui scrisoare, de-o caligrafie impecabilă, îi răspuse că primește tot și că-l așteaptă cu întâi a lunii Iunie.

Petru Pârvu erà aproape un băiat încă. Să fi tot avut douăzeci și trei de ani. Terminase de curând cursul de notar, și nu-și aflată până acuma un loc stabil. Se bucură din tot sufletul că în curând va ajunge între Români, într'un ținut frumos și bogat, cu oamenii deștepți, pe cari îi cunoaște de când fusese în cancelaria avocatului Milea. Ar fi putut să rămână mai mult la Milea, dar se vede că erà unul dintre tinerii cărora le place, până nu sunt căsătoriți, să rătăcească dintr'un sat într'altul.

— Vreau să mai văd lume până nu mă împiedec, zise el avocatului când îi părăsi cancelaria. Sub «lume» el înțelegea îndeosebi pe oameni. Avea aproape o patimă de-a cunoaște cât mai multe firi de oameni. Numai așa se putea înțelege cum a stat trei luni lângă jidanul acela, pe care îl părăseau scriitorii la o săptămână-două.

De câteori vine preot, notar ori vice-notar nou în sat, e un adevărat eveniment pentru țărani și pușinii intelectuali de acolo. Astfel și în Gureni sosirea lui Petru Pârvu răscolă satul întreg, mai ales, că dela venirea părintelui Vasile nici un domn străin nu s'a așezat în sat.

— E un copil abia — ziceau unii.

— Fie că-i învățat, lucru mare. O scrisoare ți-o cetește pân'ai ridică un deget.

— Am înțeles c'ar fi ficior de popă — ziceau alții.

— Nu, e din opincă dragii mei.

— Domnul Marin se laudă cu el.

— Hm! Se poate lăudă, peana iac'așa-i fuge pe hârtie.

— Și cum cântă, sfinte Doamne! Pagubă că nu s'a făcut popă.

— Cel puțin de-ar veni în toate Duminecile să țină strana.

— Ai văzut pe diacul cel bătrân cum îl ascultă cu gura căscată?

— Zic eu, că trebuie să fie ficior de popă!

Acestea și alte nenumărate aprecieri se puteau auzi în Gureni la începutul lui Iunie, ori de câteori se întâlneau doi sau trei bărbați. Nu tăcea nici gura nevestelor tinere și a fetelor, dar vezi bine ele făceau aprecieri de altă natură.

— Un domnișor adevărat, ziceau unele.

— Se poartă totdeauna ca scos din cutie, ziceau altele.

— Badea-i nalt și albeneț, râdea o fată.

— Bădișor cu părul creț, răspundeă alta!

— Hm!

Hm! și tu, și râdeau amândouă privindu-se cu ochi plini de străluciri.

Dar încet pe încetul vorbele se potoliră, oamenii își vedeau de necazurile lor, începură să se obicinuiască cu Petru Pârvu. În curând în ochii celor mai mulți nu erà decât un domn mai mult la ei în sat, care-și vedeà de afacerile lui. Erau mulțămiiți, nu-i vorbă, cu tot felul lui de-a vorbi cu ei, de-a le da lămuriri, de a-i îndrumà, dar totuș pentru ei erà un domn, și-atât! În Iunie nici nu făcù altceva decât ordine în cancelarie, și se întroduse asemenea în toate lucrările din cancelaria notarului Marin. Dar în Iulie fiind în ordine cu toate, nu mai aveà ce face toată ziua în cancelarie.

Petru Pârvu locuia într'o odăiță din cancelarie; prânzul și cina le luà la notarul Marin.

Intr'o zi de Iulie, după prânz Petru Pârvu îi zise notarului:

— Frumos sat, domnule Marin, și frumoși oameni.

— Iți place? întrebà încântat notarul care nu-i auzise părerea tânărului în privința aceasta.

— S'ar puteà altfel? Aveți și școală și biserică frumoasă.

— Oameni silitori, oameni silitori, zise măgulit notarul.

— Dar ce privește slujba bisericească aș voi să vă cer un sfat.

— Ha, ha, râse notarul, aici e mai mare părintele.

— Da, numai cât un sfat, o informație mai bine zis și dumneata poți să-mi dai.

— Ia să vedem tinere, și notarul umplu de nou păharele.

— Intre tineri, ficii și fete, sunt mulți cântăreți, cât am băgat de seamă — zise Pârvu privind la păharele.

— Sunt destui. Și ce-i cu asta?

— Ce crezi dumneata, aș putea întruchipa dintre ei un cor să cânte în biserică? Înțeleg ar veni oare regulat la probe, ca să putem învăța cântările?

— Cum să nu vie! Cum să nu vie! Încă prea mulți domnule Pârvu.

— Sunt destui ascultători?

Notarul în loc de răspuns ridică un deget și înălță din sprâncene.

— Poți face cu ei ce voiești, zise el apoi. Totuș ar fi bine, ar fi corect, ca să nu încerci nimic până nu vei vorbi și cu părintele.

— Am să vorbesc, de bună seamă, dar mai întâiu am voit să știu părerea dumnitale. În multe sate tinerimea se însuflețește la început, dar mai târziu nu te mai ascultă, se răcește și-și vede de trebile sale.

— La noi, dacă vei fi statornic dumneata, nici unul nu-ți va fi necredincios.

— Bine. Am să vorbesc încă azi și cu părintele.

Doamna Marin, notărășița, ascultă dintr'un colț de divan. Dumneaei eră o femeie înaltă, uscățivă, părea mai bătrână ca notarul, deși eră cu zece ani mai tânără. Fusese aproape întreagă vieața bolnăvicioasă, nu boale mari și grele, ci mârăituri mărunte cu cari natura cinsteste de obicei pe femeile pe cari nu le-a cinstit cu copii. Ea ascultă din colțul divanului, și făcù din colțul buzelor o strâmbătură.

— Azi nu vei putea vorbi cu părintele, zise ea. Dumineca totdeauna are trebi mai multe. Mai un botez, mai un bolnav, mai un maslu. In zile lucrătoare sătenii nu prea au vreme să-și vadă de încreștinare.

— După vecernie poți vorbi cu siguranță cu popa, zise notarul aruncând o privire ciudată doamnei de pe divan. După vecernie am mers de atâteaori la o bere cu părintele.

Notărășița nu mai zise nimic, se îndesă mai tare cu spatele în divan.

După vecernie Petru Pârveu intră la părintele. El zărise de multeori pe drum, zărise și în biserică o domnișoară brunetă foarte

sprâncenată, cu fruntea înaltă, frumoasă, dar nu se gândi niciodată a cui va fi. Poate unde a fost așa de ocupat până acum cu lucrurile oficiale, poate unde abia de-un an venise din oraș și astfel o domnișoară nu-i ațâța numai decât interesul. Mare-i fu mirarea, când intrând la părintele, află singură în camera cea dintâiu la ușa căreia ciocăni pe fata cea sprâncenată.

— Scuzați, vă rog, aș voi să vorbesc cu părintele, zise el.

— Treci la stânga, te rog, tata are să vină numai decât, răspunse fata, roșindu-se așa din senin, până după urechi, ca orice fată frumoasă, care n'a vorbit de mult c'un tânăr.

«Hm! frumoasă porumbiță are părintele», își zise Pârvu intrând în camera arătată, unde apărură îndată și popa Vasile.

— Ei, ei, tinere, zise popa cu vocea lui de bariton, în urmă te-ai hotărît să vii și până la noi. Ia să poștești să șezi și să punem țara la cale.

— Scuzați, părinte, n'am putut până acum. Am avut o groază de lucru.

— Așa-ți trebuie dac'ai venit să-ți prăpădești sănătatea la noi, râse popa.

— Aș vrea eu să fiu popă în locul dumni-tale aici, părinte, nu m'aș teme de sănătate.

— Dar notar?

— Și notar. Eu cred, că dumneavoastră duceți o vieată foarte frumoasă aici.

— Nu ne putem plânge, ce-i dreptul. Orașul e puțin cam departe și drumurile nu-s chiar de lăudat. Dar sperăm să se îndrepte.

— Drumuri mai rele sunt cel puțin în nouăzeci și nouă din o sută de sate, zise vice-notarul. Dar ce'nțeleg eu subt bine e deo parte buna situație a locuitorilor, apoi mai ales, pacea în care trăiți intelectualii de aici. Sunt puține sate, v'asigur, unde să nu fie certe, invidii între frunțași.

— Acesta e un păcat național al nostru, domnule notar. Noi aici, mulțămită Domnului am fost tot prieteni.

— Aveți apoi un popor ascultător, bisericos.

— Nici pentru asta nu ne putem plânge, domnule Pârvu. Acum e încă timp de vară, oameni-s osteniți și nu cercetează atâția biserică. Dar iarna cât e de mare casa Domnului, nu-i încape.

— Am băgat de seamă, că și acum nu e goală, zimbî Pârvu.

— Așa-ți trebuie zise deodată preotul isbindu-se cu palma peste frunte, așa-ți trebuie,

dacă fugi de oameni. Nici n'am apucat încă să-ți mulțănesc, că ai cântat așa de frumos în biserică.

— O, vă rog! se scuză Pârvu.

— Nici o scuză; ce vreau să te rog e tocmai să vii cât mai des la liturgie să ne cânti. Trebuie să știi, că oamenii sunt încântați de dumneata.

— Vor spune, că ne potrivim amândoi în biserică, nu?

— Se poate, zimbî popa, dar îți spun, că te-ar ascultă o zi întreagă.

— Este ceva și o voce singură, părinte, dar nu se poate asemăna cu un cor.

— Hei! m'am gândit și eu, zise părintele, dar nu mă pricep la note. Ori mi-le arăți mie, ori la păretele ăsta, și el arată păretele din față.

Petru Pârvu râse.

— Sunt destui cântăreți, părinte, cari nu cunosc scrisoarea aceea cu puncte și linii. Eu însă le cunosc bine, și, dacă vrei dumneata și-mi stai într'ajutor peste șase săptămâni o să-ți cânte cor în biserică.

— Of, of, dar știi, că ești un om de aur? Știi, că ne faci pe toți fericiți, zise cu însuflețire părintele. Ce ajutor? Ce concurs? O să vin și eu în rând cu coriștii la probe. Ptiu! La

asta nu m'aş fi aşteptat. El se ridică agitat de pe scaun, deschise o uşe şi strigă: «O să avem cor preoteasă, Victorio, oho! o să vă punem şi pe voi în cor. Da, dl Pârnu o să ne înveţe pe toţi».

Veni numai decât întreagă familia preotului. Preoteasa, o femeie durdulie, cu ochi negri plini de voie bună, fata cea mare Victoria, îmbujorată şi acum, ascunzându-şi ochii sub genele umbroase, două fetiţe mai mici şi un băeţuş, care urmă în clasa a doua de liceu.

Grabnic se făcù prezentarea, apoi preotul, întorcându-se spre Pârnu.

— Acum de bun început nu ne vei refuză rugarea să iai ojina cu noi?

— Aş! Nici o scuză! Noi la sate nu ne uităm atâta după etichetă!

Se servi ojina; domnişoara Victoria erà tot mai sprintenă, şi încet îi dispărù îmbujorarea, şi cutezà se privească în linişte la Pârnu. Acesta răspundeà la toate întrebările părintelui, unde studiase, din care sat erà, pe unde mai colindase în anul de când e liber. El îşi spuse în libertate toate experienţele scurte ce şi le câştigase până acum. A întâlnit până acum o sumedenie de oameni orbiţi de interesele lor, oameni pătimaşi, cari uitau foarte repede de

binele celor pe cari îi conduceau. A văzut multă umbră și foarte puține luminișuri în sufletele oamenilor pe cari îi cunoștea și într'un sat, unde relațiile între intelectualii noștri sunt normale.

Domnișoara Victoria ascultă și dânsa, dar pareă că nu pricepe nimic din ce spuneă Pârvu. Priviă pe furiș fața lui albeneată, ochii albastrii, și părul creț. Il află simpatic, ba chiar frumos. Și numai aceasta o interesă deocamdată.

Părintele se întăritase la vin și nu-l slăbea nici pe Pârvu cu păhărelul. Amândoi rămaseră până târziu la masă.

BCU Cluj / *Centră* University Library Cluj

Corul începù să se înfiripe. Din Dumineca aceea aproape în fiecare zi Pârvu se întâlnea cu părintele și cu Victoria. De multeori era invitat la ojină. Fata aceasta spâncenată îi căzù simpatică lui Pârvu. Pareă că o ființă nouă învie într'ânsa, și-i îndulcește liniile feței, cari altfel păreau prea stricte. Nu-i plăcea însă numele Victoria, și asta i-a și spus-o fără încunjur.

— Ce să fac, răspunse fata zăpăcită, plecându-și ochii mândri, nu eu sunt de vină.

— Dar ești învoită ca amândoi să facem o tocmeală?

— Ce, anume?

— Să-ți pun alt nume?

— Să văd, care ți-ar plăcea dumnitale, zise cu sfială fata.

— Eu o să-ți zic, de aici încolo, cu învoirea dumnitale «leliță».

— Leliță? râse fata. «Leliță» adause iar. Dar Pârvu spuse numele acesta cu atâta simțire, încât ea, înfiorată nu zise nici «ba» nici «da», ci se mulțămî să-i răspundă de aici înainte la numele acela.

Ca două suflete curate și sincere, ei se împretiniră repede de aci înainte. La repetițiile de cor, la preotul acasă, pe stradă, la plimbat, ochii lor începură să se urmărească ca atrași de puteri magnetice. În singurătatea satului iubirea lor înflori repede, spre marea bucurie a popii și spre adâncă mângăere a preotesei.

Vorbiau bătrânii adeseori despre fata lor și Pârvu. Astfel într'o seară se puseră la sfat.

— Ar fi o parte cu care am putea fi mulțămiți, zicea preoteasa.

— Cred și eu. E un băiat de treabă. Nu bate crâjmele, nu cunoaște patima jocului de cărți. E un băiat deștept pe deasupra.

— Dacă ar ajunge și notar în locul nenei Marin, zicea preoteasa.

— Dacă!

— Ai vorbit tu vr'odată cu bătrânul despre pensionarea lui?

— Pensionarea nenei Marin ar fi lucrul cel mai ușor. Dacă l-aș ruga eu și-ar cere-o imediat.

— Numai să nu te prea încrezi, răspuse preoteasa.

— Pentruce nu m'aș putea încrede? Nu mi-a fost totdeauna binevoitor, și eu asemenea lui?

Preoteasa tăcù un restimp, părea că se gândește cum are să spună ce are pe inimă.

— Vasile ți-aș spune o vorbă, zise ea în silă.

— Ei, s'auzim, făcù el cu vocea schimbată, ca și când ar bănuî ceva.

— Notărășița nu-i bucuroasă de fel, că fata noastră s'a împrietenit cu Pârvu, și se pare, că începe să-l convingă și pe notarul. Tu știi, că el a fost obișnuit să cam asculte de nevastă.

— Vorbești prăpăstii, care, ce i-ar putea face să nu se bucure de împrietenirea copiilor?

— Asta n'o știu nici eu. M'am tot gândit, dar nu pot afla.

— Ei, asta-i! zise cu năcaz părintele. Îți pui tu ceva în cap, și ți-i numai decât să fie

adevărat. Cred, că tu ești, ca orice muere, prea fricoasă.

— Nu, Vasile, nu-mi pun în cap nimic.

— Atunci ar trebui să ai dovezi.

— Am.

— Ai dovezi, că nu se bucură de împrietenirea copiilor? Apoi trebuie să-ți spun, că te înșeli. Trebuie să știi, că notarul are cele mai bune păreri și despre Pârvu și despre familia noastră. Tu știi cât o are de dragă pe Victoria.

— A avut-o, dar acum se întoarce roata, zise mai cu tărie preteasa.

— Bine, soro, dar pe ce te razimi când spui acuzele acestea? Întrebă cu mânie popa Vasile.

— Am, să-ți spun, numai te liniștește. Nu-i nevoie să auză copiii ce vorbim. Ascultă dar. Mai întâi, acum trei săptămâni am fost la notărașița. M'a primit foarte rece, cum nu-i eră obiceiul nici când eră suferindă. Prin toate vorbele, prin toate mișcărilor, îmi da se înțeleg, că i-e silă de mine.

— Voi muierile vă înșelați foarte ușor, o întrerupse neliniștit popa; pentrace să-i fie silă de tine?

— Of, Doamne, zise preteasa. Dar mi-ar plăcea și mie să mă înșel! Inșă nu cred. Dupăce

am vorbit cu ea despre unele nimicuri, am văzut-o numai că-și împătură într'un fel ciudat buzele, și dupăce și-le despătură, îmi zise: «Ne orășenim, soro dragă, ne orășenim văd eu». — Cum ne orășenim? zic, eu nu văd de loc. — Invățăm note și coruri acum la bătrânețe, zice, par'că țaranilor de coruri le arde. Imi zise vorbele acestea cu multă bunătate în ochi. — Ei, Doamne, zic, dar nu noi bătrânii, ci tineretul, cine-i poate oprî dela ce le place. — Până acum nu i-a plăcut nici tineretului, zice. — Nu, zic, n'a avut cine să-i instrueze. — Așà-așà, ne-am orășenî dac'am putea, ori cel puțin din tot jocul acesta am trage un profit. Atâta mi-a zis și iar și-a împăturat buzele. Vedeam, că suflă greu, mi-am luat adio și-am plecat. Ce erà să fac?

— Hm! făcù părintele neliniștit. Poate erà bolnavă.

— Nu erà! din obișnuință o cunosc îndată când e bolnavă. Nu știu cum să-ți spun: par'că i ciudă pe noi doi și nu pe Victoria. Și acelaș simțimânt mi-se pare să-l fi descoperit și la notarul.

— Când? tot atunci?

— Nu, atunci nu erà față. M'am întâlnit deunăzi cu dumnealui, și abià mi-a răspuns la o întrebare, două, se vedeà foarte grăbit.

— Va fi fost, zise în silă popa.

— N'avea nici o grabă! Doamne sfinte, tu se vede n'ai mai vorbit cu ei de mult. Altfel e cu neputință să nu fi băgat de seamă o mare schimbare la ei, mai ales la notărășița. Schimbările acestea mai mult le poți simți, de altfel, decât vedeai cu ochii.

— Hm! făcù părintele, asta ar fi o minune, ar fi o mare minune.

— N'ar fi rău să te interesezi și tu să vezi.

Din ziua aceea popa Vasile cercă să se încredințeze de ce i-a spus nevasta. Și spre marea lui uimire văzù, că preoteasa nu se înșelase. Notarul Marin din cât putea îl încunjurà pe părintele.

Odată, prin August, se întâlniră la bere. Erau numai amândoi și șezură la aceeaș masă. După câteva întrebări și răspunsuri banale, părintele aduse vorba despre Pârvu.

— Nu credeam să fie în el atâta voință și atâta statornicie, zise popa.

— În scriitorul meu?

— Da. Cum știi, în șase săptămâni a instruit corul mixt. Ți-e mai mare dragul să-l auzi în biserică. Pentruce nu vii odată să-l ascuți? Știu eu, că nu prea ești prieten cu sfinții, dar așa de-o curiozitate cel puțin.

— Știi bine, că sunt mereu ocupat, răspunse în silă notarul Marin.

— În cancelarie se poartă tot așa de bine? întrebă popa.

— Scriitorul meu?

— Cine altul, zise cu ciudă părintele.

— Se poartă bine, nu mă pot plânge.

Popa Vasile se hotărî deodată să cerce marea cu degetul.

— Știi ce m'am gândit eu? Un tânăr așa de vrednic ca Pârvu, ar fi o fericire pentru sat să-l avem în mijlocul nostru. Spuneai că e sistemizat postul de vice-notar. N'ar fi bine să cercăm a ni-l vedeà cel puțin vice-notar deocamdată? Și așa tu spui mereu, că vrei să treci la pensie.

— Oh! omul multe spune la un năcaz!

— Așa? făcù părintele uimit. N'are a face. Rămâi cât îți va ajuta Dumnezeu să porți slujba. Spre binele satului va fi. Dar cred totuși că n'ar fi rău să umplem postul de vice-notar cu Pârvu. Cred, că asta ar fi mai ușor și nici roșcatul nu ne va pune pedeci. Eu te-am sfătuit doar că să mai rămâi în slujbă; e mai bine așa. Poate roșcatul o să fie transferat într'alte părți și să ne vie un om cu care să ne putem înțelege. Cred că e bine să ne gândim și la viitor.

— Da, da, la viitor! zimbî cu răutate notarul.

— Se 'nțelege, prietene; suntem în fruntea satului ca să ne gândim și la viitorul lui.

— Numai la al lui?

— Ei, tu mă uimești, cum mă iai cu vorba! Par'că ți-aș fi străin și-ți voiu răul.

Notarul își ridică repede ochii în cari tremură și pizmă și durere, și-i zise:

— S'o știi dela mine: Pârvu nu va fi ales, nici definitiv în Gureni.

— Și pentruce dacă-ți place de el? zise învolburat popa Vasile.

— Știi eu cum se va purtă de-acî încolo?

— Bine, numai cât pentru bunul plac al tău, nu va putea suferi un sat întreg. Asta ar trebui s'o știi. Il vom alege și fără voia ta.

— Fără voia mea?

— Negreșit. Voința satului trebuie să fie mai puternică.

— O s'o vedem și p'asta, zise notarul ridicându-se.

— De vom trăi o s'o vedem, zise cu mânia popa.

Rămas singur nu se putea ciudi destul. Ce să aibă notarul? L-a supărat cu ceva? I-a greșit? Nu i-a dat atenția cuvenită? Dar nu se

simțea vinovat cu nimica și cu atât îi creștea mânia.

III.

În sufletul notarului Marin și al nevastei sale se petrecu ceva într'adevăr uimitor, ceva la care nici el, nici ea nu s'au așteptat și nici nu au dorit. Incepù mai întâi bătrâna, apoi el să-i pismuiască pe-ai popii, întâi puțin, abia observat, apoi, cu zilele ce treceau, tot mai tare, tot mai cu patimă. De unde li-se scursese în suflet aceasta otravă, de unde isvorise?

De optsprezece ani erà părintele Vasile popă în Gureni și niciodată nu fusese vre-o dușmănie, vre-o ceartă cât de mică. Dimpotrivă se încumetriră, notarul fusese naș la trei copii ai părintelui, petreceau de cele mai mulțori Duminecile și sărbătorile împreună. Femeile se ajutau împrumutat. De câteori erà bolnavă notarășița, — și aceasta se întâmplă foarte adeseori — preoteasa-i făcea ordine prin casă, se îngrijă de prânzul notarului, de coptul pâinii, veghea lângă doamna Marin. Și în schimb când preoteasa erà bolnavă, mai ales când aveà copii, notarășița purtă grije de toate în casa părintelui ca și când ea ar fi fost stăpână acolo.

Bărbații amândoi puneau țara la cale. Ei erau mai cu carte în Gureni. Cei doi dascăli

erau de legea veche, erau de moda veche, erau apoi prea cuprinși cu economia, mai cu seamă după ce se puneă primăvara. Preotul și notarul chibzuiau de câteori eră vorbă de hotărâre mai însemnată pentru sat, și în sfatul comunal erau vecinic de aceeaș părere, sprijinindu-se împrumutat. Orice hotărâre ar fi putut aduce, dar spre lauda lor fie spus, n'au lucrat nici odată decât în interesul obștesc.

La oraș când mergeau de obicei folosiau aceeaș căruță: sau a popii, sau, de celea mai multeori, a notarului. Dacă eră vorba de-o alegere la comitat ori pentru cameră, fruntașii din afară se adresau totdeauna amândurora.

O pildă de bună înțelegere au fost până acum. Chiar și planurile intime, familiare, și le descopereă unul altuia.

Cum se ivise între ei palida furie a pizmei? Nu puteau nici notarul, nici nevasta sa să-și dea seamă, la început se mirară de simțământul acesta ciudat, nou, mai târziu se lăsară răpiți de el cu toată patima.

Nu trecu o săptămână de când Petru Pârvu le vesti, la prânz, cu însuflețirea tinerilor, că-rrora le-a reușit ceva, că se face corul. Le spusese, că nici nu ar fi crezut să fie așa cântăreți și cântărețe în sat, și că pe toți și pe toate le

întrece fata părintelui Vasile. Ea va fi forța sopranelor, și centrul de greutate a întregului cor mixt. Cei doi bătrâni ascultau cu bucurie vestea cea bună, notărășița se miră puțin cum poate să cânte Victoria așa de bine, și înaintea ei n'a cântat nici odată.

Dar în inima ei n'a simțit decât bucurie pentru fină-sa din botez.

Sfârșindu-și însufleșita povestire Petru Pârveu mai adause:

— O astfel de fată e o adevărată comoară la casă.

El a ieșit. Până a fost față cei doi oameni, cari au trăit o întreagă viață singuri, se simțeau chiar amândoi, că tinărul acesta minunat, pe care amândoi îl admirau, a descoperit o astfel de comoară chiar la ei în sat. Fiecare pentru sine își pusese în gând, ca după ce vor rămâne singuri să se bucure mai departe, mai liber de vestea ce auziseră, să o discute, să o laude împreună pe fina lor.

Dar îndată ce ieși Pârveu, ei rămaseră muți. Părea că li s'a făcut deodată un gol enorm întrânsii. Mai ales notărășița simți cu atâta intensitate golul acesta, începù să-i fie frig. Își luă un șal în spate și se lăsă tăcută pe divan.

— Ți-e frig, o întrebă cu vocea schimbată notarul.

— Par'că mi-e frig.

Atâta le-a fost toată vorba din ziua aceea. Seara păreau amândoi oboșiți, suferinzi.

De câteori venià la prânz Pârvu, în zilele următoare, nu uità să-și spună mulțămirea ce-o aveà. Tinerii, fetele, veneau regulat la repetiții, învățau ușor, vocile li-se ciselau cu fiecare seară. Pomenià mereu și de Victoria și râdeà de ușurința cu care învăță notele.

— Ceva noțiuni aveà ce-i drept din școală. Dar aproape nimica.

Bătrânii ascultau, simțiau tot mai larg golul din ei, sufletele și le simțiau tot mai pustii. Erà o adevărată tortură pentru ei să rămână singuri, după vorbele lui Pârvu. Nu cutezau să se priviască ori să-și vorbească. Un regret părea că se apropie din mari depărtări de dânșii. Nu știau să-și dea bine seama pentruce erà această părere de rău? Pentru c'au îmbătrânit, pentru că-s singuri, pentru întreagă vieța lor?

Intr'o dup'amiază de Duminecă familia preotului ieși întreagă la plimbare. Popa Vasile cu preoteasa, cei mărunței într'un șir, Victoria cu Pârvu înainte. Erà un cer senin ca lacrima deasupra și-o mare de verdeață în jurul satului. Pădurile se aplecau pe coaste până în marginea de răsărit a Gurenilor.

Notărășița erà singură în casă la fereastră, în suflet cu golul ce nu mai vrea să se umple. Privià cu ochii ei obosiți frumuseța de afară și se simți mai părăsită, mai pustie ca totdeauna.

Preotul treceà pe drum în jos cu familia. Înainte se auzià în restimpuri răsul argințiu al Victoriei, ciripitul copiilor. Popa Vasile mergeà domol alături de preoteasa. Vr'o babă se abăteà pe lângă el, îi sărută mâna, și-și târà mai departe cismele grele.

Notărășița din fereastră zări în soare familia aceasta mare, veselă, sănătoasă, cu zimbetul pe față, și din bun senin un junghiu îi trecu prin inimă ca un cuțit. Izbitura avu atâta asămânare cu realitatea încât doamna Marin scâpă un țipăt de spaimă, și se retrase dela fereastră. Dar nu avu stare, se apropie repede, se ascunse după perdeà și de aci privi pe toți pe rând cum treceau pe dinaintea ferestrei sale. Junghiuri noi îi treceau prin inimă, dar ea rămase ascunsă după perdeà, până ce pierdù din vedere familia preotului.

— Dal iată nește oameni fericiți, zise ea, dar nu mai erà glasul satisfacției, al mulțămirii. Vocea ei erà șuerătoare, de viperă îmbătrânită. În clipa când spuse vorbele acestea, simțià că-i urește de moarte, mai ales pe preoteasa și pe părintele.

Cum fericiți? N'a tânguit-o ea deajuns pe preoteasa la fiecare nou copil, nu i-a plâns chiar de milă de atâtea ori, când o vedeă că nu mai are un strop de pace ziua întreagă cu atâta copii? Nu s'a felicitat în atâtea rânduri, că ea e liberă în viață de grija cea mai grea, de creșterea copiilor? Nu putea să-și dea seamă nici acum pe deplin pentru ce-i credeă fericiți, simția numai cum golul din suflet începe să il umplă pisma și se mulțamea și cu atâta. Ii părea că-i cresc puterile, cari în timpul din urmă scăzuseră foarte mult.

Notarul Marin băgă și el de seamă, că s'a răcit de prietenul său Vasile. Și de când? Dintr'o dup'amiază de Joi, ține minte ziua, și poate va ține-o cât va trăi. Și până în ziua aceea se gândi de multeori: «Se vede, că părintele e omul lui Dumnezeu. Pare să fie ceva între fina Victoria și scriitorul meu. Bun băiat, bună fată. Dacă trec la pensie Pârvu ar putea ajunge chiar notar în locul meu. Venit nu de trei mii coroane ci de cinci». Iși zicea așa și se bucură la gândul că Pârvu, căsătorindu-se cu Victoria ar putea ajunge notar în locul lui.

Dar în dup'amiaza aceea de Joi el se plimbă încet pe drum; eră răcit puțin și se sorea. Pârvu, venind dinspre cancelarie îl salută, îl întrebă de sănătate, și porni.

— Unde, unde, tinere? îi zise notarul.

— La părintele. Înainte de repetiții îi dau domnișoarei lecții pentru ca să priceapă bine notele.

— Bine-bine — zise în silă notarul. Voiă să-i spună: «Tot la părintele?» Dar înghiți cuvintele acestea. Le înghiți însă zadarnic, căci îndată ce tinărul intră în curtea parohială, notarul Marin se gândi cătu-i el de părăsit, de singur acum în pragul bătrânețelor! Simțământul lui cel mai adânc nu era nici acesta. Intristarea-veniă din adâncul ființii sale, unde o voce sficioasă îi zicea: Cât ar fi de bine să ai tu o Victorie, tinărul acesta să vină la fetița ta, și amândoi să întemeieze o nouă familie. El nu voiă, îi era teamă să audă glasul acesta, se mulțamea să-și spună cât e de singur și de părăsit la pragul bătrânețelor.

Nu mai simți nici o plăcere să se plimbe, intră în casă unde-și află bătrâna într'un colț al divanului. Un restimp tăcură, oftară, apoi între ei se înfiripă un dialog care-i unii pe amândoi în lupta împotriva fericirii altora. Ca un vifor aspru li-se ridică în suflet toată pustietatea vieții lor de până acum. O vedeau săracă și deșartă în urma lor, iar înaintea lor rece și tăcută ca și când ceeace are să mai urmeze pentru ei nu

ar fi vieață, ci moarte. Privindu-se după un restimp de tăcere, ca și când s'ar fi înțeles de mult asupra lucrurilor ce aveau să-și spună, bătrâna începù cu pizmă și cu răutate, ceace-i făcèa bine notarului.

— Prea se încred oamenii ăștia, și prea se grăbesc cu vânătoarea după gineré.

— Prea! rânji notarul. Căsătoria fetei lor cu Pârvu o iau ca sigură.

— Mare prostie, și mai mare lăcomie. Așa poate cineva să înstrăineze pe-un tânăr, nu să-l câștige.

— Ar vrea să nu le sboare pasărea, cine știe când le va mai sbură alta aproape.

— Din partea asta pot fi pe pace! zise cu răutate notărășița. Pe Pârvu cine l-a adus aici?

— Noi, vezi bine.

— Și tot pe noi se razimă și când clădesc la viitorul copilei lor.

— Adevărat! Vicleanul de popă nu calculează răul! Iși zice: îl alegem de vice-notar, pun umărul cu cumătrul și-l facem vice-notar.

— Pe urmă nevasta cea tânără trece în casele notariale, în casele noastre.

— Nu, pe urmă notarul, adecă eu, trec la pensie, și tot cu ajutorul meu îl facem notar.

— Hm! așa e ușor să întemeiezi familii nouă, zise notărășița rânjind ca și când ar vrea să muște.

— Numai cât nu-și vor ajunge scopul, spuse cu răceală notarul.

— Așa zic și eu. Să și-l ajungă prin puterile lor dacă pot. Ce suntem noi? Calul de bătaie al tuturor?

— Adevărat, toți ar vrea să ne încalcece. Dar de aici înainte, om să fie cine mă va mai duce de nas!

— Ei, chiar de l-ai ajută, crezi că ar urmări o recunoștință?

— Recunoștință?

— Zic așa.

— Spui prăpăstii! De altfel nu-mi trebuie nici o recunoștință dela nime, nu-mi trebuie nume de om ori de Român bun? Ce-mi mai trebuie mie? Nimic. Toată viața aceasta nu plătește nimic. El se ridică în culmea agitației de pe scaun; începù să se plimbe gesticulând prin casă. Ce plătește viața? Ce mi-a dat viața? Ce mi-au dat oamenii? Nimic, nimic, nimic! Atâta doar c'am ajuns să mă văd un schelet, tot trecând din casa asta până în cancelarie. Nu, viața nu mi-a dat nimic, nimic!

Notărășița ascultă cu inima înghețată izbucnirea aceasta a bărbatului. Se îndesuiă tot mai tare în colțul divanului și tremură. Ii pareă că ea e de vină, că vieța nu i-a dat nimic, bărbatului, că ea nu i-a dat nimic, că prea o blastămă el acum. Așteptă cu groază să se liniștească Marin. Dar el se plimbă încă multă vreme gesticulând prin casă, și când criza se sfârși, el se lăsă foarte obosit pe scaun.

— N'o să le ajut niciodată! zise el cu hotărâre. Pe mine cine m'a ajutat, cine m'a mângăiat. Of! ce prostie e să trăești.

— Dar bagă de seamă Marine, o să te roage; cum ai inimă bună te vor înduplecă.

El privi cu ură la consoartă-sa pe-o clipă, ca și când ar vedeă înaintea lui pe însuș duhul cel rău. Dar se împlânzi îndată, și-i zise părănd că-i milă de dânsa:

— N'au să mă înduplece.

Petru Pârvu băgă de seamă schimbarea șefului, dar nu eră de fel curios să știe ce a pricinuit această schimbare. El își ziceă, că toți oamenii, dar mai ales bătrânii, își au toanele lor. Afară de asta Pârvu începù să se cufunde tot mai mult într'o lume, care numai pentru a observă pe alții nu eră potrivită. Iubirea lui pentru «lelița» creșteă mereu. Umblă tot mai

des pe la părintele, începù să se simtă acì ca acasă. Corul îl interesà în măsură tot mai mare. Cu cât reușeau mai bine cu cântările, cu atât creștea însuflețirea lui. Mergeà cu drag la repetiții, abià așteptà să sosească ceasurile șase seara. Victoria, părintele Vasile erau totdeauna între cei întâi sosiți.

— De-acum ne vom pregăti pentru un concert, zise Pârvu zimbînd într'o seară de Septembrie.

— Nu va fi un salt prea mare? întrebă popa Vasile.

— Nu, o să reușiască, zise cu entuziasm Victoria. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ficiorii, fetele primiră vestea cea nouă cu multă bucurie.

Și astfel în sările de toamnă se auziau pe ulițele Gurenilor până târziu frămîntări de cântece lumești, dela deosebite voci. Ficiorii, fetele, mergînd spre casă, repetau ceea ce învățau dela Pârvu în sala cea mare a școlii.

Din Dumineca întâie cîntă corul în biserică. Petru Pârvu ajunsese să nu mai fie pentru săteni un domn numai, ci un om de-ai lor. Il priviau cu dragoste și-l salutau cu un zimbet de mulțămire pe față. Tineretul satului se împrietinî cu el dela repetițiile cele dintâi. Și,

ori unde se întâlneau îl pomeniau cu dragoste mare.

Țăranii dela o vreme începură să aibă păreri mai sănătoase, mai bărbătești despre Pârvu.

— E un om de ispravă, ziceau unii.

— E un om, care ține la noi, care ne iubește, spuneau alții.

— Ar fi bine să rămână la noi în sat.

— Ce bine? Ar fi un mare noroc pentru noi!

— Nu-i ca alți domni!

— Nu, zău!

De se întâmplă să aibă Pârvu vr'odată lipsă de-o căruță până la oraș, zece i-se îmbiau. Și n'a fost caz ca vr'un țăran să brafi voit a primi plată pentru o astfel de căraușie.

— Las, domnișorule, e o nimica toată. Doar laolaltă trăim.

Petru Pârvu se bucură din suflet nu pentru că putea cruța astfel patru cinci coroane, ci pentru că vedeă sufletul recunoscător al țăranilor de aici. El știă, că în foarte multe sate țăranul nu-ți face nici cel mai mic serviciu, fără să aștepte bani.

Ii plăceau oamenii, îi plăcea regiunea, se simția tot mai legat de lelița; începù deci să se gândiască la viitor. N'ar fi rău să ajungă notar în Gurenii se gândia, și cum vedeă, că și notarul și părintele țin la dânsul începù să spere.

Trecù astfel, toamna destul de repede pentru Pârvu. Instruase corul pentru concertul dela Crăciun și erà foarte mulțămît de preciziunea cu care erau executate punctele din program. El cercà să însenineze și pe notarul și pe notărășița, cari pe zi ce merge erau tot mai abătuți.

Preoteasa de când cu scena aceea n'a mai fost la notărășița. Se și convenià de altfel să vină întâi doamna Marin la dânsa. Dar aceasta nu-i mai trecù pragul. De-acasă spionà ce se mai întâmplă pe la casa parohială. Erau aproape vecini. Și, de câteori puteà înțelege, că la popa e bine și senin, se înveninà cu nouă pizmă.

Notarul din seara aceea când l-a întâlnit părintele la ojină, n'a mai vorbit cu popa decât în treacăt pe uliță, o vorbă două. Nu erà zi în care domnul Marin să nu-și zică: «N'am să mă învoiesc odată cu capul să-l văd pe viitorul ginere al popii vice-notar».

Dar în schimb tot deatâteaori se hotări și părintele să pună carul în pietre și să-l vadă ales de vice-notar pe Pârvu.

Concertul dela Crăciun reuși foarte bine; domnii din oraș veniră să-l asculte, mulți intelectuali din satele vecine.

Dar nici notarul, nici nevastă-sa nu se arătară. Amândoi se scuzară, că sunt bolnavi. Străinii

și țărani crezură, dar popa Vasile toată seara își scărmană nervos barba, și noaptea nu putea să doarmă.

În ziua următoare văzând pe vice-notarul îl chemă la dânsul. Tânărul intră cu bucurie în curtea parohială, strânse mâna mare a părintelui. Acesta îl duse în casă și-l pofti să șadă.

— Azi aș vrea să vorbim de ceva foarte serios, începù cu vocea adâncă părintele.

Pârvu crezù că-i vorba de «lelița» și inima începù să-i bată cu putere.

— Sunt la ordinele dumnitale, domnule părinte, răspuse el în silă.

— Ai vrea dumneata, și-ar plăceà dumnitale să fii ales și definitivat în postul de vice-notar în Gureni? — Preotul îl sfredeli cu privirea lui ageră.

— Cred, că întrebarea asta e de prisos, părinte Vasile, răspuse zimbînd — Pârvu. Dar preotul nu zimbl. Dimpotrivă se întunecà vocea lui și mai tare.

— Trebuie să-ți spun, că vreau și eu și vrea și satul. Dumneata ești mai bine de-o jumătate de an la noi. Te-am putut cunoaște, cred, îndeajuns.

— Îndeajuns nu se poate cunoaște nici un om, părinte, zise tinărul.

— Ei, acum lăsăm gluma la o parte. Vorba e, că în cea dintâi ședință a consiliului comunal vom hotărî să umplem postul de vice-notar, vom hotărî în unanimitate. Vorba e ca dumneata să nu refuzi.

— Cu domnul Marin ai vorbit dumneata în chestia asta! Întrebă îngrijorat Pârveu, ca și când ar începe să înțeleagă ceva.

— N'am vorbit, răspunse popa rece.

— Nu?

— Aș fi vorbit înzadar. Dumnealui nu te vrea.

— Vă 'nșelați părinte, domnul Marin ține foarte mult la mine. E mulțumit cu mine.

— A ținut, tinere.

— Și acum?

— Și acum nu te poți așteptă la nici un sprijin din partea dumnealui.

— Atunci, regret, dar nu pot să primesc bunăvoința dumnitale, zise cu durere Pârveu.

Preotul îl privi întrebător.

— Nu pot să primesc, părinte. Ar fi chiar chinuitor pentru mine să muncesc ani de zile într'o casă c'un om, care nu mă poate suferi.

— Dar nu vor fi ani de zile tinere, domnul Marin va trece în curând la pensie.

— Ți-a spus dumnitale?

— Mi-a spus mai de mult, nu acum. Cred, că ai putut băga de seamă și dumneata, că acum nu-i sunt toți boii acasă. Are ce are. Cu mine, cu dumneata, știu eu cu cine încă? Pentru aceea a lipsiț aseară dela concert. Inșă noi trebuie să ne gândim și la viitorul satului acesta.

— Dar nu se poate să fie supărat pe mine, zise cu convingere Pârvu. Eu nu l-am supărat cu nimic, niciodată.

— Asemenea nici noi, adause preotul. Dar cum ai spus dumneata, pe un om nu-l poți cunoaște deplin niciodată! Dumneata ai face foarte rău dacă nu te-ai învoi. S'ar putea să ajungi cu timpul notar aici. Cred, că știi ce venituri ar putea să aducă la an postul acesta. Domnul Marin cred, că o să se împace cu situația. Cred, că e la dânsul o indispoziție trecătoare.

Părintele eră departe de-a crede așa ceva. Simți, că sufletul notarului i-s'a închis pentru totdeauna. Dar voiă să-l convingă pe Pârvu.

— O să mă socotesc, și o să-ți spun, zise el, ridicându-se să plece.

— Bine, bine. Numai vezi și te hotărăște repede. Să nu treacă zece zile.

N'au trecut nici jumătate și Pârvu îi vesti, că primește postul acela de va fi ales. La gândul, că va părăsi peste puțin, poate, pe «lelița», că

va trebui să părăsiască viața aceasta plină de visuri în care se cufundă tot mai tare, se hotări repede.

El se obișnuise cu oamenii, cu corul, dar mai ales se împrietenise pe veci cu fata părintelui. Iubirea lor nu mai era acum o taină. O știa satul și, cum părintele Vasile nu le-a făcut nici un rău țăranilor în păstorirea lui destul de lungă, satul se bucură.

Tinerii cei doi se plimbau tot mai des pe uliță, pe dinaintea caselor parohiale, până seara târziu. Era ger cumplit afară în Ianuarie, dar pe ei nu-i atingea.

- Frumoasă păreche o să fie, ziceau unii.
- Dumnezeu să le dea noroc, ziceau alții.
- De i-am vedea notar și notarășită!

Intr'altă stare sufletească Pârvu poate, că nu se hotărâ așa ușor să fie ales fără învoirea șefului. Dar acum, îmbătat de apropierea «leliței», nu se gândea nici la domnul Marin, nici la părintele Vasile, la alegere, ci numai la lelița acea sprâncenată, care-i zimbea în fiecare zi.

Părintele Vasile înțelese de grabă, că din partea lui Pârvu poate să întârzie oricât alegerea. «Niște copii nepricepuți» își zise el și se puse să aranjeze singur toată afacerea. Vorbî pe rând cu toți țăranii fruntași, cari erau în con-

siliul comunal, dar acestora nu le trebuî nici o capacitare.

— E și dorința noastră, părinte, numai să se poată, ziceau ei.

— Ar fi foarte bine; e un om scump.

— Ar fi păcat să ne părăsească satul.

— Vom pune umărul căci pentru folosul nostru lucrăm, le zicea părintele și speranța îi crește în suflet.

IV.

Ședința aceea din șasprezece Ianuarie a consiliului comunal a fost foarte agitată. Țăranii ascultau mirați, uimiți la cearta ce se încinsese între preot și notar. Obișnuți să-i vadă mergând mână în mână de un șir întreg de ani, mirarea lor fu cu atât mai mare, că popa nu le spusese de rezistența ce vor întimpina-o din partea notarului.

Pusă în urmă la votare propunerea popii Vasile, ca postul de vice-notar să fie umplut și să fie rugată pretura a hotărî cât mai îngrabă de alegere, propunerea aceasta fu primită cu unanimitate.

Notarul Marin se învineți, închise ședința, și ne mai hotărînd și asupra celorlalte puncte din ordinea de zi, reprezentanții satului se împărășiară foarte agitați.

Odată cu protocolul acelei ședințe ajunseră la pretură și știrile despre neînțelegerile și dușmăniile notarului și a preotului din Gureni. Prim-pretorul, «roșcatul», surise cu satisfacție, își netezi mustețile lungi și zise:

— Deacum cred, că o să-mi încapă pe mânilor mele.

Notarul Marin, care nu stătù niciodată în corespondență intimă cu «roșcatul», nici cu alți superiori, îi scrisese o scrisoare plină de josnicio, foarte compromițătoare pentru părintele. Incepea printr'o umilită recunoaștere a greșelii sale de până acum, lăsând să fie socotit un dușman «al ideii de stat maghiar», lăsându-se înșelat de lozincile mincinoase ale conducătorilor naționaliști, apoi continuă:

«Văd, că am greșit, măria-ta, văd, că am fost grozav înșelat. În țara aceasta sunt mulți șerpi veninoși, cari trebuiesc striviți, mulți proci mincinoși, cari umblă să îmbete lumea cu apă rece. Eu mă căiesc mai cu amar, dacă m'am lăsat înșelat până acum. Deacum înainte eu voi fi cel mai aprig sprijinitor al ideii, pentrucă sunt convins, că singură e mântuitoare pentru această țară.

«Veți fi primit protocolul cu hotărîrea consiliului comunal. Cum veți află de bine, așa să

faceți. Dar la nici un caz să nu puneți în candidație pe Petru Pârvu. Dacă veți binevoi să ești mai departe, voi spune și motivele care mă silesc să vă fac această propunere patriotică.

«In rândul întâlu popa Vasile și-l vrea de ginere pe Petru Pârvu, și dacă satul Gureni va ajunge sub conducerea acestor doi trădători de patrie, ideea de stat e primejduită aici pe zeci de ani. O să vă descriu pe amândoi, ca să-i cunoașteți cât mai bine.

«Pe hulpoiul de popă îl cunoști îndeajuns; el e cauza de căpetenie, că eu am rătăcit atâta vreme dela calea cea dreaptă a slujbei mele. Ceeace nu știți despre el sunt următoarele:

1. La alegerile din urmă pentru cameră nu numai, că a umblat din casă în casă la fiecare alegător, și a ținut trei predici în biserică, în trei Dumineci consecutive, începând din șase Aprilie, în cari vorbiri făcând cea mai nebună agitație împotriva statului, a afurisit pe toți aceia cari ar votă cu candidatul măritului guvern. Sunt martori, cari joară pentru adevărătatea celor susținute în acest punct.

2. Ca director de școală o cercetează aproape în fiecare zi, și de câteori îi află pe cei doi dascăli propunând băieților dulcea limbă a statului, li înfruntă cu vorbe grele. Odată a

zis cătră dascălul Simonca, referitor la limba maghiară, în fața elevilor: «Las s'o latre câinii, că e limba lor». Sunt martori și pentru asta.

3. La alegerile pentru comitat a spus în fața alegătorilor: «Să nu-l votați pe Vértes că-i puiu de năpârcă cu tot neamul lui. Țara aceasta a noastră a fost și a Românilor trebuie să fie. Să n'aibă noroc de ce are mai scump cine va face altfel». La auzit o lume. Pot aduce martori.

4. În biserică la liturghie îl pomenește numai pe împăratul, nu și pe regele, îl poate auzi orișicine. Odată întrebându-l un domn străin, că pentruce urmează așa, i-a zis: «Regele-i al Ungurilor, împăratul e al Românilor».

5. Vorbește totdeauna în batjocură de nația alcătuitoare de stat, cu vorbe triviale, cari nu se cuvin în gură de popă.

«Acestea deocamdată pentruca să cunoașteți pe popa din Gureni.

«Scriitorul Pârvu, pe care și-l vrea de ginere, abiă e de câteva luni la noi, și tot satul l-a pus în fierbere; a înființat cor și cântece agitatorice la toate ocaziunile, și demonstrează astfel împotriva națiunii. Mi-a declarat chiar mie, mi-a zis: «Să știu, că de o sută de ori voiu fi dat afară din slujbă, n'am să votez în toată vieța cu tiranii poporului meu». Prezenți au fost doi jurați comunali.

«Acesta e numai puiu de șerpe, Măria Ta, dar va crește mare și tot mai veninos.

«Vă rog să nu-mi mai spuneți osânda: o cunosc destul de bine. Sunt un biet ticălos, că am trăit atâta vreme în cuibarul acesta și în loc să vă arăt vespîi, m'am încălzit și eu în el».

Scrisoarea aceasta conținea numai un sim-bure de adevăr. Preotul nu făcù altceva, decât își împlini totdeauna datoria. Dar roșcatului îi păsà foarte puțin de-s adevărate ori nu acuzele. Lui nici prin minte nu-i trecù să-l pună în can-didație pe Petru Pârvu. Jidan, Sas, Slovac, orice, dar Român nu, acesta erà de mult principiul său. Dar se bucurà din tot sufletul lui setos de răzbunare pentru această scrisoare, pentru că puteà să se răzbune cu ea asupra popii Vasile, denunțându-l și la forurile bisericesti și la mi-nistru.

Popa se trezi deci la două săptămâni după ședința aceea, tras în cercetare disciplinară din partea forurilor bisericesti, iar din partea sta-tului fu dus înaintea tribunalului.

Toată liniștea și toată bucuria pieri din casa părintelui. Pe un ger cumplit trebuia să bată drumurile, să-și ia apărători, ca să se pre-zinte la judecâți, să cheltuiască timp și bani.

Procesele împotriva lui abià se urziseră, abià se ascultară martorii, și roșcatul fixase ziua de alegere pe douăzeci Faur.

Iarna aceea stăpâni un ger nemai pomenit până la sfârșitul lui Martie. Zăpada de cum căzuse în Noemvrie, nu se mai ridică, ci se îngroșe mereu. Popa Vasile începù să nu mai aibă odihnă nopțile. Nutrețul pentru vite se isprăveà, procesele lui se încurcau tot mai al dracului. Erà ceva adevărat în pâră, că făcuse politică în biserică. Pentru asta se puteà așteptà la închisoare. Apoi prietenii prin cari voià să-l înduplece pe «roșcatul» să-l pună în candidație pe Pârveu, îi trimiteau vești tot mai slabe. Erau Unguri, oameni de omenie, prietenii aceștia, și părintele se adresà lor, știind, că el nu se va puteà apropia de prim-pretorul. Dar nici aceia nu fură mai norocoși.

— De popa ăla nu vreau s'aud! M'ați înțeles? Ar fi o tradare de patrie din partea mea, dacă i-aș face un serviciul! Acesta fu tot rezultatul întreprinderii lor.

Și ziua de alegere se tot apropia.

Furtuni mari, griji adânci treceau prin sufletul părintelui Vasile. Tot visul lui și-l vedea prăpădit, tot ce clădise în viitor, ruinat!

Pentru ce-l urește și pismuiește așa de mult notarul?

Nu putea să înțeleagă nici acum. Dar simțea, că și el îl dujmănește de moarte pe Marin.

Veștile rele se lătiră și prin satul, care fuse atâta vreme liniștit. Se mirau sătenii și se tulburau, ca și când ar fi să facă un drum și n'ar cunoaște calea.

Auzi și avocatul Milea și alții din oraș, și ziceau.

— Ar fi fost mirare s'o ducă în bună înțelegere până în sfârșit.

Numai Petru Pârvu și Victoria nu voră să știe de nimic. În mijlocul năcazurilor de tot felul, părintele fu silit să-i logodească.

Trei zile mai erau până la alegere, când popa Vasile se sculă c'o față schimbată, mai aspră și întunecată ca orișând. Nu durmise noaptea întreagă, un gând îl frământă necurmat, până ce dimineața se hotărîse.

El luă pe preoteasa de-oparte și-i zise:

— Am să fac o fustă la care nu m'aș fi gândit niciodată.

Preoteasa îl privi încremenită.

— Nu te teme. N'am să omor pe nime. O să-l cumpăr pe «roșcatul».

— Să-l cumperi? întrebă femeia nepricepând nimic.

— Da, o să-l fac să l candideze pe Pârvu.
De alegere sunt sigur.

— Și cum vei face?

— O să vezi!

În ziua aceea popa Vasile cutreeră satul. Se întoarse obosit acasă, dar nevastei nu-i mai spusese nimic. În ziua următoare cu noaptea în cap începuse să intre sănii la popa în curte.

— Ați venit?

— Venit!

— Încărcați repede. Sunt zece stânjini.
Vin sănii destule?

— Vin.

— Așadar repede.

Când se făcù ziuă bine cei zece stânjini de lemne erau duși din curtea popii. Mai rămaseră cinci! «Vor fi destui până la primăvară», zise părintele, apoi intră în casă.

«Face frumoși bani pe ele, părintele, în gerul ăsta», ziceau oamenii, cari vedeau trecând lungul șir de sănii.

Pe la zece sluga înhămă caii la sanie și porni și părintele la oraș.

În iarna aceea erau mai scumpe lemnele ca banii. Mai ales în oraș eră o criză nemai pomenită a combustibilului. Se ofereau prețuri

enorme pe-un car de lemne, și nu se căpătau decât foarte puține.

După ce-și lăsă sania la o cârciumă, părintele Vasile o luă spre locuința roșcatului. Se descărcău săniile din urmă când ajunsese el. Roșcatul din coridor privea foarte bine dispus grămada de lemne. Popa Vasile rămase puțin înlăuntru. Când ieși, roșcatul îi strânse pentru cea din urmă oară mâna, zi-i zise:

— Ai cuvântul meu că-l candidez pe Pârvu în locul întâi!

Uf! cum se simțeă de liber părintele când se văzù în birț, cu vinul încălzit înainte!

Gustă din vin, și din când în când ziceă:

— Ce ți-e lighioana! Ce ți-e lighioana! Îl înțelegeă pe roșcatul.

Tot îi fuseră de ceva ajutor prietenii. Unul din ei îi dase ideea aceasta; cunoșteă pe semne slăbiciunile «Măriei Sale».

— O, să-l fi luat dracul! O, să-l fi luat dracul, ziceă mereu. Înțelegeă pe roșcatul, sau pe amândoi?

În dimineața zilei următoare notarul Marin sări ca o furie în sanie și mână ață la pretură. Cineva dela oraș îl înștiințase despre candidatura lui Pârvu.

Prim-pretorul însă nici nu voi să-l ia în seamă; nu-l pofți pe scaun, nu ascultă ce-i spune.

Bătrânul înrăutățit acum, urât și slab, începù să asude. Se ștergea cu batista.

— Dar care e prețul necandidării lui Marin? întrebă el înfuriat în celea din urmă.

— Dumneata, Marine, ești rău crescut. Ia seama cum vorbești, zise prim-pretorul. Se opri din scris și adause repede privind la bătrân. Un singur preț: pensionarea dumnitale.

— Pensionarea mea?

— Da. Să iscălești azi rugarea pentru a fi trecut la pensie.

Notarul îl privi zăpăcit. Incepù să asude din nou. Obrajii începură să i-se miște ca și când i-ar fi umblat pe sub piele ființe vii.

— Imi cer pensionarea! șueră el în sfârșit.

— Dar acum, zise roșcatul triumfător. Mâne e alegerea.

— Acum îndată.

— Ei bravo, asta-mi place! Duci lupta până la sfârșit zise și zimbî batjocoritor roșcatul. Se ridică alese o coală de hârtie, îl pune pe Marin la masă.

Bătrânul scrise cu mare greutate cererea. Ii tremură mâna, și aruncă niște slove neregulate pe hârtie. Roșcatul se uită la el.

— N'o fi bună! Îngână notarul. S'o copiezi!

— O, ba e foarte bună. Pagubă, că n'ai scris-o înainte cu cinci ani, când au venit aici. Și acum poți merge, nu mai avem nimic la olaltă.

— Dar candidarea? bâlbâi notarul.

— O să vedem, o să vedem! Pe dumneata nu te mai poate interesă administrația noastră. Bună ziua domnule Marin! Și roșcatul zimbându-i batjocoritor în față, închise ușa.

Ziua următoare în cancelaria din Gureni Petru Pârvu fu ales vice-notar spre uimirea d-lui Marin și spre bucuria poporului, iar un Mozeș Armandi fu declarat notar substituit în locul lui Marin, care demisionând își ceruse pensionarea. Asta spre uimirea și scârba părintelui Vasile și a satului întreg.

Încă în anul acela Mozeș fu ales definitiv notar în sat.

Și astfel se încuibă cel dintâiu străin în Gureni.

BIBLIOTECA UNIV

0776 16. VI. 1928

CLUJ

„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“.

Întemeiată la 1861 de marii metropoliți Andreiu Șaguna dela Sibiiu și Alexandru Sterca-Șuluțiu dela Blaj, de fruntașii neamului nostru de atunci: Timoteiu Cipariu, George Barițiu cavalier I. Pușcariu, baron Vasile Pop, Dr. I. Rațiu, Iacob Bologa ș. a. cu scopul de a înainta cultura poporului român prin tipărire de cărți bune și folositoare, a înființat și va înființa și susține biblioteci populare în fiecare comună, biblioteci regionale în fiecare centru de despărțământ și o bibliotecă mai mare centrală; a întemeiat și va întemeia și susține muzee regionale în centrele despărțământelor, pe lângă un mare Muzeu Central; a ridicat și va ridica și susține case naționale în toate comunele românești; a aranjat și va aranja expoziții etnografice (de porturi, de jocuri naționale etc.), de agricultură, de grădinărit, pomărit, de copii, industriale, artistice ș. a.; a ținut și va ține conferințe și prelegeri populare; a acordat și va acorda premii și burse (stipendii); a înființat și va înființa bănci populare, cooperative ș. a.; a instruit și va instrui pe analfabeți (pe ceice nu știu ceti și scrie). «Asociațiunea» e împărțită în despărțăminte (cercuri), iar acestea în comune sau agenturi. 4 persoane pot face o agentură și cere prin directorul despărțământului o bibliotecă dela

Asociațiune, Sibiiu, str. Șaguna 6.

Abonați publicațiile „Asociațiunei“

„TRANSILVANIA“

Cea mai veche revistă românească din Ardeal

Apare lunar sub îngrijirea d-lor

Andrei Bârseanu și Ioan Georgescu

cu sprijinul celor mai de seamă scriitori români de pretutindeni. Publică: poezii, romane, teatru, istorie, știință pe înțelesul tuturor, :: studii, dări de seamă, notițe, cronici ș. a. ::

BCU Cluj / Central Library of Cluj

Costul abonamentului anual:

pentru membrii «Asociațiunei» 50 Lei
pentru nemembrii 70 Lei

Cea mai răspândită publicațiune populară

„BIBLIOTECA POPORALĂ :: A ASOCIAȚIUNEI“ ::

apare lunar și e îngrijită de secretarul literar al «Asociațiunei», dl **Ioan Georgescu**, cu sprijinul celor mai buni scriitori pentru popor.

Costul abonamentului anual:

pentru membrii «Asociațiunei» 25 Lei
pentru nemembrii 35 Lei